

OKRES PRAHA-VÝCHOD

Okres Praha-východ sousedí na západě s hlavním městem Prahou a okresem Praha-západ, na jihu s Benešovskem, na východě s Nymburskem, Kolínkem a Kutnohorskem a konečně na severu s okresy Mladá Boleslav a Mělník.

Svojí rozlohou 755 km² zaujímá okres 7. místo ve Středočeském kraji a 6,9 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda zabírá 62,8 % a lesy 22,5 % z rozlohy okresu. Nejvyšším počtem obyvatel 204,5 tisíc (14 % obyvatel kraje) a druhou nejvyšší hustotou zalidnění 270,8 obyvatel na km² se řadí Praha-východ k nejhustěji osídleným okresům kraje.

Od reformy veřejné správy z 1. ledna 2003 se okres člení na 2 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Říčany) a 7 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Říčany, Čelákovice, Kamenice, Kostelec nad Černými lesy, Odolena Voda, Úvaly).

V současné době náleží do okresu Praha-východ celkem 110 obcí. Z celkového počtu obcí má 8 přiznán statut města (Brandýs nad Labem-Stará Boleslav – 20,3 tis. obyvatel, Říčany, Čelákovice, Úvaly, Odolena Voda, Kostelec nad Černými lesy, Mnichovice, Klecany) a 4 byly stanoveny městysem (Nehvizdy, Škvorec, Lázně Toušeň, Zápý).

Charakteristická podoba okresu, tvořící svým excentrickým tvarem část kruhu okolo Prahy, má výrazně protáhlý tvar ve směru sever-jih. Jeho netradiční vzhled, nejzřetelnější v grafické podobě na mapě, dokládají údaje o vzdálenostech. Zatímco z jižního cípu okresu na jeho severní protějšek je přibližně 80 km, na nejužším místě okresu v katastru obce Úvaly činí jeho šířka pouhé 3 km.

Severní část okresu, jako součást Brandýské plošiny, je nížinného charakteru s nejnižší nadmořskou výškou 166 m v oblasti Labe. Do jižní části okresu již svými výběžky zasahuje Středočeská pahorkatina, která je součástí Českého masivu. Zde je terén již značně členitý a v blízkosti Ondřejova se nachází nejvyšší vrch Pecný s nadmořskou výškou 545 m.

Dějiny průmyslu na území dnešního okresu začínají vybudováním Ringhoferova hamru na tavení mědi v obci Kamenice v roce 1825. Byl to začátek tradice zpracování barevných kovů v této oblasti. Vedle hutnictví barevných kovů má na okrese tradici průmysl strojírenský, potravinářský a dřevozpracující. Díky poloze okresu v těsné blízkosti Prahy došlo v okrese k soustředění několika vědecko-výzkumných pracovišť.

Spolu s okresem Praha-západ má okres v republice naprosto výjimečné postavení, které dokládá většina sociálně-ekonomických charakteristik. Tyto dva okresy, uzavírající ve svém středu hlavní město Prahu – mezinárodní metropoli – tvoří spolu pražskou středočeskou aglomeraci a slouží Praze jako její zázemí. Jsou pro Prahu zdrojem pracovních sil, doplňují pražský průmysl, stavebnictví a služby, zásobují Prahu potravinami, poskytují Praze svůj rekreační potenciál. Naopak na území obou okresů probíhá od poloviny 90. let minulého století masivnější výstavba především rodinných domků. Probíhá zde proces tzv. suburbanizace. Pražské ekonomicky silné obyvatelstvo se stěhuje do zázemí metropole s cílem zlepšení kvality bydlení. V důsledku tohoto suburbanizačního procesu dochází v obou okresech k významnému nárůstu počtu obyvatel migrací.

V okrese bylo k 31. 12. 2024 v registru ekonomických subjektů zapsáno celkem 57 093 subjektů (16,5 % subjektů kraje). Z tohoto počtu tvoří 3,3 % odvětví zemědělství a lesnictví, 10,5 % činnosti z odvětví průmyslu, 11,8 % ze stavebnictví, 15,3 % velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel). Oproti ostatním okresům vynikají okresy Praha-východ a Praha-západ vysokým podílem odvětví profesní, vědecké a technické činnosti, v případě okresu Praha-východ se jedná o 15,4 %.

K 31. 12. 2024 bylo v rámci okresu Praha-východ evidováno 1 962 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (6,3 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil 1,51 % a okres Praha-východ tak byl okresem s nejnižší nezaměstnaností v kraji. Příznivou situaci na trhu práce zásadně ovlivňuje blízkost hlavního města Prahy.

Okresem prochází řada významných silničních tahů propojujících Prahu s ostatními částmi republiky - dálnice D1, D8, D10 a D11 a silnice I. třídy I/2, I/3, I/9 a I/12. Stejně tak procházejí okresem i hlavní dálkové železniční tahy vedoucí přes Prahu – tranzitní železniční koridory (I., III. a IV.) propojující republiku se zahraničím.

V roce 2024 bylo v okrese dokončeno 1 080 bytů (21,8 % dokončených bytů kraje) a zahájeno 605 bytů (11,4 % zahájených bytů kraje). Okres Praha-východ patří spolu s okresem Praha-západ k územím s nejvyšší intenzitou bytové výstavby.

Na území okresu se nachází dvě národní přírodní rezervace. Voděradské bučiny jsou rozsáhlým lesním komplexem na pravém břehu Jevanského potoka, kde hlavním předmětem ochrany jsou bukové porosty. Větrušická rokle je známá svými skalnatými srázy na pravém břehu Vltavy.

I přesto, že na území okresu nejsou památky mající celostátní význam, je území na kulturní a historické památky poměrně bohaté. Největší historický význam má v okrese souměstí Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, kde se nacházejí všechny 4 národní kulturní památky okresu. Ve Staré Boleslavi se jedná o Baziliku svatého Václava (založenou Břetislavem I.) spolu s kostelem sv. Klementa, který je nejstarší stojící budovou ve Staré Boleslavi a náleží k nejstarším chrámovým stavbám v českých zemích. Další národní kulturní památkou je zámek v Brandýse nad Labem, vybudovaný na místě původního gotického hradu. Zámek byl až do roku 1918 císařským majetkem a je znám jako oblíbené sídlo Rudolfa II. Národní kulturní památkou je v Brandýse nad Labem také poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie z počátku 17. století. Jedná se o nejstarší české mariánské poutní místo, ve kterém se nachází kovový reliéf Madony s dítětem Palladium země české. Palladium bylo v roce 2015 zařazeno mezi národní kulturní památky.

Známým hradním objektem v okrese je zřícenina Jenštejna, který byl ve 14. století vybudován arcibiskupem Janem z Jenštejna. V řadě míst se nacházejí větší i menší zámecká sídla, jako např. Jirny, Otice, Panenské Břežany, Měšice, Štířín.

Nacházejí se zde některé z nejvýznamnějších archeologických nalezišť celých Čech, jako je třeba sídliště Homo erectus, člověka vzpřímeného, staré cca 700 000 let na Zlatém kopci u Přezletic.